www.MPBOARDonline.com

Total Page : 8

अर्द्धवार्षिक परीक्षा 2016-17

कक्षा - 10वीं

विषय - संस्कृत

समय – घण्टात्रयम् पूर्णांक –100

निर्देशाः 1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।

2. प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः प्रदत्ताः।

प्र.1 उचित विकल्पं चित्वा लिखत – 1×5=5

1. विसर्ग सन्धिः अस्ति –

(i) भानूदयः (ii) तल्लीनः

(iii) मनोहरः (iv) रमेशः

2. "वागीशः" इत्यस्मिन पदे सन्धिः अस्ति

(i) वृद्धि सन्धिः (ii) व्यंजन सन्धिः

(iii) विसर्ग सन्धिः (iv) दीर्घ सन्धिः

3. "महा+औषधिः" इत्यस्य सन्धिः अस्ति –

(i) महोषधिः (ii) महौषधिः

(iii) महेषधिः (iv) महाऔषधिः

4. "हरेऽव" इत्यस्य सन्धिविग्रहः अस्ति –

(i) हरे+अव (ii) हरे+एव

(iii) हरि+एव (iv) हरि+अव

5. अधोलिखितेषु अव्ययं नास्ति

(i) प्रातः (ii) यथा

(iii) तथा (iv) अस्तु

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

प्र.2 उचित विकल्पं चित्वा लिखत – 1×5=5

1. "चन्द्रशेखरः" इत्यस्मिन् पदे समासः अस्ति –

(i) द्वन्द्वसमासः (ii) द्विगुसमासः

(iii) बहुव्रीहिसमासः (iv) कर्मधारयसमासः

2. "पितरौ" इत्यस्य समास विग्रहः भवति –

(i) माता पिता (ii) माता च पिता

(iii) माता पिता च (iv) माता च पिता च

3. तत्पुरुषसमासस्य उदाहरणम् अस्ति –

(i) प्रतिदिनम् (ii) दीनदानम्

(iii) नीलोत्पलम् (iv) पीताम्बरः

4. "अधिकारः" अस्मिन् पदे उपसर्गः अस्ति –

(i) अपि (ii) अति

(iii) अभि (iv) अधि

5. अधोलिखितेषु उपसर्गः अस्ति –

(i) यत्र (ii) तत्र

(iii) कुतः (iv) अनु

प्र.3 उचित विकल्पं चित्वा लिखत – 1×5=5

1. "द्रक्ष्यति" अस्मिन् पदे धातुः अस्ति –

(i) दृश् (ii) द्रक्ष्

(iii) दा (iv) रक्ष्

2. 'गमिष्यति' इत्यस्मिन् पदे धातुः अस्ति –

(i) लोट्लकारः (ii) लृट्लकारः

(iii) लट्लकारः (iv) लङ्लकारः

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

3. ''हसामि'' इत्यस्मिन् पदे पुरुष: अस्ति –

(i) प्रथम पुरुष: (ii) मध्यमपुरुष:

(iii) उत्तम पुरुष:

4. 'घ्नन्ति' इत्यस्मिन् पदे वचनम् अस्ति –

(i) एकवचनम् (ii) द्विवचनम्

(iii) बहुवचनम्

5. 'त्वं' कदा गृहम् आगमिष्यसि अस्मिन वाक्ये अव्ययम् अस्ति–

(i) गृहम् (ii) त्वं

(iii) आगमिष्यसि (iv) कदा

प्र.4 उचित विकल्पं चित्वा लिखत – 1 × 5=5

1. ''क्तवतु'' प्रत्ययस्योदाहरणम् अस्ति –

(i) त्यक्तवान् (ii) व्यंजन

(iii) त्यक्तव्यम् (iv) त्यक्त:

2. ''तत्+लीन:'' इत्यस्य सन्धि: अस्ति –

(i) तन्लीन: (ii) तल्लीन:

(iii) तदलीन: (iv) तनलीन:

3. ''याचमान:'' इत्यस्मिन् पदे प्रत्यय: अस्ति –

(i) तुमुन (ii) शतृ

(iii) क्त्वा (iv) शानच्

4. ''कोकिला'' इत्यस्मिन् पदे प्रत्यय अस्ति –

(i) आप् (ii) जाप्

(iii) टाप् (iv) ङाप्

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

5. परोपदेशवेलायां शिष्टा: सर्वे .... वै।

(i) भवति (ii) हसन्ति

(iii) हसति (iv) भवन्ति

प्र.5 प्रदत्तै: शब्दै: रिक्त स्थानपूर्तिं कुरुत – 1 × 5=5

(कुत्र, शनै:-शनै:, एव, श्व:, तथा)

1. यथा राजा .... प्रजा।

2. विद्यालये .... उत्सव: भविष्यति।

3. सदाचार: .... परमोधर्म:।

4. कच्छप: .... चलति।

5. मम पुस्तकं .... अस्ति।

प्र.6 अधोलिखितेषु प्रश्नेषु चतुर्णां प्रश्नानाम उत्तराणि संस्कृतभाषायाम एकपदेन लिखत – 1 × 4=4

1. घटोत्कच कया आज्ञप्त: ?

2. ''बुन्देलकेसरी'' इति नाम्ना क: प्रसिद्ध: ?

3. रघु कस्मात् धनं प्राप्तुम् इष्टवान् ?

4. महर्षि कस्य स्थापनां कृतवान् ?

5. भारतीयैकता साधकं किम् ?

प्र.7 अधोलिखितेषु प्रश्नेषु त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायाम् एकवाक्येन लिखत – 2 × 3=6

1. ब्राह्मण परिवार: केन समासादित: ?

2. संस्कृतभाषा कस्य पोषणं करोति ?

3. छत्रसाल: कस्य शिष्य: आसीत ?

4. देवता: कुत्र रमन्ते ?

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

प्र.8 अधोलिखितेषु द्वयोः शब्दयोः शब्द-रूपाणि त्रिषु वचनेषु लिखत 2

1. ''साधु'' - तृतीया विभक्तिः
2. ''पितृ'' - द्वितीया विभक्तिः
3. ''अस्मद्'' - सप्तमी विभक्तिः

प्र.9 ''मया'' अथवा ''कवीनाम्'' इति पदस्य विभक्तिं वचनं च लिखत ।2

प्र.10 अधोलिखितेषु गद्यांशेषु गद्यांश प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत - 5+5=10

(अ) तस्मिन् काले भूलोके गङ्गा न आसीत्। आकाशमार्गे तस्याः प्रवाहं सोढुं भूमिः शक्ता न आसीत्। तां प्रथमतः गृहीतुं परमेश्वरः एक शक्तः आसीत् ईश्वरं ध्यात्वां भगीरथः तपः कृतवान्। सहस्रवर्षानन्तरम् एव ईश्वरः आकाशगङ्गां स्वजटासु ग्रहीतुम् अङ्गीकारं दत्तवान्। एवं सा नदी ईश्वरस्य जटाम् प्रथमं पतितवती।

प्रश्न :

1. तस्मिन् काले कुत्र गङ्गा न आसीत ?
2. आकाशमार्गे कस्याः प्रवाहं सोढुं भूमिः शक्ता न आसीत् ?
3. गङ्गाम् प्रथमतः गृहीतुं कः शक्तः आसीत् ?
4. कः तपः कृतवान् ?
5. 'ईश्वरस्य' इत्यस्य पदस्य विभक्तिं वचनञ्च लिखत।

(ब) देवराजे जीवति सति अपि कोऽपि तस्मिन् आदरवान् न। रामदेवः तु त्रिंशतिवर्षेभ्यः पूर्वम् एव दिवंगतः चेदपि जनाः प्रतिदिनं तं स्मरन्ति। यः समाजहितं। चिन्तयति सः मृतोऽपि जीवति। यः स्वार्थमात्रं चिन्तयति सः तु जीवन्नपि। मृतः एव इति अवगतवान वासुदेवः 'मया रामदेवस्य जीवनम् एव अनुसरणीयम्' इति सङ्कल्प्य स्वग्रामम् अगच्छत्।

प्रश्न :

1. जनाः कं प्रतिदिनं स्मरन्ति स्म ?
2. कः मृतोऽपि जीवति ?
3. कः जीवन्नपि मृतः इवं भवति ?
4. किं सङ्कल्प्य वासुदेवः स्वग्रामम् अगच्छत ?
5. 'सङ्कल्पः' इति शब्दस्य विपरीतार्थी पदं लिखत।

प्र.11 अधोलिखितेषु पद्यांशेषु पद्यांश प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायां लिखत - 5+5=10

(अ) सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः।
सत्येन वाति वायुश्च सर्वं सत्ये प्रतिष्ठितम्।।

प्रश्नः

1. रविः केन तपते ?
2. पृथ्वी केन धार्यते ?
3. वायुः केन वाति ?
4. सर्वं कुत्र प्रतिष्ठितम् ?
5. 'धार्यते' इति पदे का धातुः अस्ति ?

(ब) दानेन भूतानि वशीभवन्ति, दानेन वैराण्यपि यान्ति नाशम्।
परोऽपि बन्धुत्वमुपैति दानै दानं हि सर्वव्यसनानि हन्ति।।

प्रश्न :

1. भूतानि केन वशीभवन्ति ?
2. दानेन कानि नाशम् यान्ति ?
3. दानैः कः बन्धुत्वमुपैति ?
4. दानं कानि हन्ति ?
5. 'परोऽपि' इति पदस्य सन्धिविच्छेदं कृत्वा सन्धि नाम लिखत।

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

प्र.12 युग्ममेलनं कुरुत – 4

(अ)	(ब)
1. मन: ज्योतिषाम्	(a) वृद्ध:
2. द्विजश्रेष्ठ:	(b) वृक्ष:
3. समयस्य सदुपयोग	(c) एकं ज्योति:
4. प्रकृतिदत्त: वर:	(d) कर्त्तव्य:

प्र.13 शुद्धवाक्यानां समक्षं ''आम'' अशुद्ध वाक्यानां समक्षं ''न'' इति लिखत – 4

1. रामदेव: प्रात: स्मरणीयम् आसीत्।
2. कदन्नत: उष्णतया न विराजते।
3. प्रवासिन: नरा: स्वदेशान् यान्ति।
4. शुद्धोदन: शाक्यवंशीय न आसीत्।

प्र.14 प्रश्न पत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्यपुस्तकस्य सुभाषितकद्वयं लिखत। 5

प्र.15 स्वप्राचार्य कृते दिवसद्वयस्य अवकाशार्थम् प्रार्थनापत्रं संस्कृत भाषायां लिखत। 4

अथवा

शुभकामनापत्रम् लिखत।

प्र.16 अधोलिखितेषु अशुद्ध कारक वाक्यानां शुद्धि: करणीया – 4

1. स: पुरुषा: अस्ति।
2. स: नगर: गच्छति।
3. एका: बालिका अस्ति।
4. राम: दशरथस्य पुत्र: अस्ति।

www.MPBOARDonline.com

www.MPBOARDonline.com

प्र.17 अधोलिखित वाक्यानां कथानुसारेण क्रमसंयोजनं कुरुत – 5

1. उष्ट्र: यूथाद् भ्रष्टोऽभवत्।
2. सिंहेन उष्ट्र: मारित:।
3. रथकार: गुर्जरदेशं गत्वोष्ट्रीं गृहीत्वा स्वगृहमागत:।
4. तेनु प्रचुरा उष्ट्रा: करभाश्च सम्मिलिता:।
5. वने प्रसववेदनया पीड्यमाना उष्ट्रीम् अपश्यत्।

प्र.18 अधोलिखितम् अपठितं गद्यांशे सम्यक् पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषाया लिखत – 5

भारतस्य उत्तरायां दिशि महोन्नत: पर्वतराज: हिमालय: वर्तते। य उत्तरदिशि प्रहरी इव रक्षति। हिमालय: भारतदेशस्य समृद्ध भूभाग: अस्ति। अस्मात् पर्वतात् नद्य: निस्सरन्ति देशस्य विशालं भूभागं सिञ्चन्ति च।

प्रश्न :

1. अस्य गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।
2. भारतस्य उत्तरायां दिशि क: वर्तते ?
3. प्रहरी इव भारतं क: रक्षति ?
4. भारतदेशस्य समृद्ध: भूभाग: क: अस्ति ?
5. 'हिमालय:' इति पदस्य सन्धि विच्छेदं कृत्वा सन्धिनाम् लिखत।

प्र.19 अधोलिखितेषु एकं विषयं स्वीकृत्यं शतशब्देषु संस्कृत भाषायाम् निबंधं लिखत 10

1. उत्सव: 2. अनुशासनम्
3. संस्कृतभाषाया: महत्वम् 4. छात्रजीवनम्

www.MPBOARDonline.com